چاوپێکەوتن لەگەڵ نووسەرو ڕوناکبیر ئومێد قەرەداخی … سازدانی : بەناز عەلی

ئومێد قەرەداخی:
هەژاری و پاشکەوتوویی ئاستی خوێندەواری فاکتەرێکی بەهێزی بەداعشبوونە لە کوردستاندا
سازدانی : بەناز عەلی

بێگومان داعش مەترسییەکی گەورەیە بۆ سەر ئاشتی و ئاسایشی جیهانی و ناوچەکە، ئەم مەترسییە تەنها لە دەرەوە نایەت بەڵکو لەناوخۆشەوە هەڵدەقوڵێت، کۆمەڵگای کوردیش یەکێکە لەو کۆمەڵگایانەی کە بە شێوەیەکی بەربڵاو داعش تیایدا سەریهەلداوە و هەزاران کەسی بە داعش بەخشیوە، لەم روانگەیەوە داعش مەترسییەکی جدییە لەسەر ئازادی و ماف و مەدەنیەت لە کوردستاندا، لە ماوەی رابردوودا، توێژەر و مامۆستای زانکۆ ئومێد محمد ناسراو ئومێد قەرەداخی دەستیکردوە بە توێژینەوەیەکی گرنگ و بەربڵاو لە بارەی داعشەکانی کوردستانەوە ، بە گرنگمان زانی لە بارەی توێژینەوەکەیەوە بیدوێنین

پرسیار : توێژینەوە لە بارەی داعشەوە توێژینەوەیە لە بارەی یەکێك لە حەساسترین و مەترسیدارترین بابەتەکان ، چۆن بوو ئەم بابەتان بۆ توێژینەوە هەڵبژارد؟

ئومێد قەرەداخی: بێگومان بایەخی توێژینەوەی زانستی لەوەدایە کە یارمەتیمان ئەدات بەشێوەیەکی زانستی و بابەتی لە دیاردەیەکی دیاریکراو تێبگەین ، ئامانج و پاڵنەری سەرەکی ئەم توێژینەوەیەش تێگەیشتنی زانستیە لە بارەی داعشە کوردەکانەوە ، هەوڵدانە تا بتوانین وەڵامی ئەم پرسیارە بدەینەوە کە داعشە کوردەکان کێن ؟ تەمەنیان چۆنە ؟ ئاستی هۆشیاری و خوێندەوارییان بە چ شێوەیەکە ؟ گرنگترین فاکتەرەکانی بوون بە داعش چییە لە کوردستان ؟ ئەمانە و زۆر پرسی تری دیکە ئەکرێت لە رێگای توێژینەوەوە وەڵام بدرێتەوە ، کە بەداخەوە هەتاوەکو ئێستا کاری لەسەر نەکراوە ، من زۆر بەلامەوە گرنگە کاری توێژینەوە لەسەر ئەم بابەتە بکەین ، ئەمە بە دواندنی راستەوخۆی خودی داعشەکان خۆیان ، تا لە زاری خۆیانەوە لییان

تێبگه ین.

پرسیار : ئەوەی لە ئەنجامی ئەو چاوپێکەوتنە بە دەستکەوتوە ئەکرێت پێمان بڵێی داعشە کوردەکان کێن؟

ئومێد قەرەداخی: داعشە کوردەکان بێگومان مرۆڤی کوردن ، لە نێو هەلومەرجێکی تایبەتی کوردستاندا چوونەتە نێو داعشەوە یان بون بە بەشێك لە داعش ، ئەوان هەڵگری ئایدۆلۆجیای سەلەفیەتی جیهادین و کۆمەڵگا بەسەر کوفر و ئیماندا دابەش ئەکەن ، دەسەڵات مادەم شەریعەت جێبەجێناکات کوفرە و جیهادکردن لەسەر مسوڵمانان واجبە ، هەتاوەکو لە رێگای جیهادەوە دەسەڵاتێك بسەپێنن کە شەریعەت جێبەجێ بکات

داعشە کوردەکان بە پێی ئەو ئەنجامانەی کە لە چوارچێوەی توێژینەوەکەی مندایە ، 82.1% داعشەکانی کورد نەخوێندەوار بوون، هەڵگرانی بروانامەی بەکالۆریس تەنها 3.5 ئەندامانی داعش بوون لە چوارچێوەی توێژینەوەکەدا و رێژەی 0.7 هەڵگری ماستەر بوون ، هەروەها رێژەی 26.4% پێش بوون بە داعش پیشەیان کرێکار بوون ، هەروەها رێژەی 25% ئینتیما داعشەکان پێش بەداعشبونیان سەلەفی بوون ، ئەمانە داتایانە ئاماژەی روون بەدەستەوە ئەدەین لەبارەی بوون و ناسنامەی داعشە کوردەکانەوە، ئەوەمان پێ ئەڵێن کە داعشە کوردەکان هۆکارێکی بەهێزی بونیان بریتیە لە نەخوێندەواری ، هەروەها هەژاری و کەمی ئاستی داهات ، هەتا ئاستی خوێندەواری بەرزتر بێت و جۆری ژیان و کار باشتر بێت ئەگەری بوون بەداعش لەناو ئەو گروپانەدا کەمتر ئەبێتەوە، ئەمە جگە لەوەی سەلەفیەتیش رۆڵێکی ئێجگار گەورەی بینیوە لە بوون بەداعشدا و هزری سەلەفیەت کۆمەکێکی گەورە ئەکات بە هزر و ئەندێشەی داعش.

پرسیار: بە تەسەوری تۆ گرنگترین هۆکارەکانی بوون بە داعش لە کوردستاندا چییە؟

ئومێد قەرەداخی: لە راستیدا کۆمەڵێك هۆکاری گرنگ لە پشت بوون بە داعشەوە هەیە ، لە گرنگترین ئەو هۆکارانە کە ئەتوانین بە خاڵ ئاماژەی پێ بکەین:

فاکتەری یەکەم: هەژاری و بێکاری و نزمی ئاستی داهات، یەکێکە لە هۆکارە هەرە بەهێزەکان بۆ بەداعشبوون، بەشێوەیەکی بنەرەتی رێژەی بوون بەداعش لەو توێژە کۆمەڵایەتیانەدا زور بەرزە کە ئاستی داهات تیایدا نزمە ، کە هەژاری و بێکاری تیایدا بڵاوە، بە پێچەوانەوە لەو توێژە کۆمەڵایەتیانەی کە لە خۆشگوزەرانیدان ، لە کار و چالاکی

ئابووری باش و ئاستبەرزداندا ، زۆر بەکەمی دیاردەی بەداعشبوون تیایدا دەر ئەکەوێت.

فاکتەری دووەمیش بریتیە کاریگەر لە گەشەپێدانی هزری و ئەندێشەی سەلەفییەت و رادیکالیزمی ئیسلامییە ، کە لە رێگای رەوت و گرووپە سەلەفی و ئیسلامیستەکانەوە خۆی ئەخزێنێتە ناو هۆشیاری ئیسلامییەوە، خۆی وەك بەشێکی گرنگی ئایینی و میکانیزمی تێگەیشتن لە ئایین ئەخاتە روو ، ئەم تێرمە سەلەفییە حەقیقەتی ئایین لەسەر خۆی تاپۆ ئەکات ، جەوهەر ئەم تێزە سەلەفییە بریتییە لە پۆلینکردنی دنیا بەسەر دوو جەمسەردا ، بەسەر هەق و باتڵدا ، بەسەر کوفر و ئیماندا ، بەسەر رەوشت و بێ رەوشتیدا ، بێگومان هەق و ئیمان و رەوشتیش هەر خودی سەلەفیەت نەك کەسی تر و رەوتی تر و ئاراستەی تر ، ئیدی ئەم ئاراستە فیکر ی و هۆشیارییە لە ئایین ئەبێتە هۆی ئامادەکردنی باشترین زەمینە بۆ گەشەی داعش ، بۆ باوەرهێنانی گەنجەکانی سەلەفییەت بە داعش، بە پێی ئەنجامی توێژینەوەکەی من 25% ئەوانەی بوون بە داعش پێشتر سەلەفی بوون، ئەمەش ئاماژەیەکی یەکجار روونە لە کاریگەری سەلەفییەت بۆ بەداعشبوون، بۆ بەخشینی هاوڵاتیانی کورد بە داعش.

فاکتەری سێیەمیش بریتیە لە داخراوی کۆمەڵایەتی ، واتە ئاستی شارستانیبون و کرانەوەی ژیان و پەیوەندی کۆمەڵایەتی ، هەتا ئاستی ژیانی کۆمەڵایەتی نزم بێت ، داخراو بێت ، کەمتر رێگا بە کرانەوە و تێکەڵبوونی رەگەزیی بدرێت ئەوا زیاتر زەمینە بۆ قبوڵکردنی فیکر و ئەندێشەی داعش خۆش ئەبێت ، بە پێچەوانەشەوە هەتاوەکو پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان زیاتر دیموکراتیزە بکرێن، زیاتر بواری ئازادی تاکەکەسی و ئازادی کۆمەڵایەتی بوونی هەبێت ، ئەوا کەمتر داعش گەشە ئەکات ، کەمتر بیری داعشی قبوڵ ئەکرێت، من لە میانەی توێژینەوەکەم لەگەڵ داعش بە روونی تێبینی ئەوەم کردوە کە داعشەکان بە شێوەیەکی گشتی بەرهەمی ژینگەی کۆمەڵایەتی داخراون ، بەرهەمی بیری خێڵگەری و بەرهەمی پەیوەندی کۆمەڵایەتی سەرکوتکرا و پر لە ترس و شەرمن …. هەموو ئەمانە تێکرا وا ئەکەن کە فکری داعش گەشە بکات .

پرسیار : بەرای ئێوە گرنگترین چارەسەر چییە بۆ رووبەرووبوونەوەی داعش لە کوردستاندا ؟

ئومێد قەرەداخی : بە رای من پێویستە لە دوو ئاستی سەرەکیدا کار بکرێت ، ئاستی یەکەم ، رووبەرووبوونەوەی هەژاری و گەندەڵی و

نادادپەروەری لە دابەشکردنی سامانی نیشتیمانیدا ، ئەمە وا ئەکات کێشەی چینە کۆمەڵایەتییە هەژارەکان چارەسەر ببێت و بوارێکی ئەوتۆ نەمێنێت بۆ گەشەی داعش کە بەردەوام سوود لە هەژاری و نەبوونی کار و نەبوونی دادپەروەری وەر ئەگرێت.
ئاستی دوەمیشیان : پێویستە بە توندی رووبەرووی هزر و ئەندێشەی داعش ببینەوە ، لە رێگا کتێب و نوسین وگوتارەوە ، لە رێگای بیری عەقلانی و دیموکراسییەوە بیری سەلەفییەت و توندرەوی ئایینی نەهێلرێت و بواری گەشەکردنی پێنەدرێت ، بەم دوو رێگەیە ئەتوانین هەنگاو بنێیین.

رەخنەکردنی گۆڕان پێویستیەکی ئەم ساتەوەختەیە … نەوزاد جەمال

لەژیانی سیاسییدا، ململانێکان چەندە ناحەزیش بن یا لەزانانە گەمەکە بەڕێوەببرێت، دواجار دەردەکەوێت کە لەپشت سیناریۆکانەوە نەک هەر سیناریۆنوسەکە تاوانبارە، بەڵکو فریودان و بەلادارێبردنی جەماوەر ئامانجە. هەریەک لەبکەرەکانی گەمەکە، بەپێی رۆڵەکانیان بەرپرسیارن و رێسای گەمەکە هاوبەشی دوولایەنە دەخوازێت. کە لەگەمە سیاسییەکاندا بەشداربێت، ناتوانێت پاکانە بۆ رەفتارەکانی بەوەبکات کە تاوانەکە لەئەستۆی ئەکتەرەکانیتردایە.
لەم سەنگەوە، هەر هێزێک رەخنەنەکرێت، شایەنی ئەوەنییە لەمێژووی سیاسییدا تۆماربکرێت. نەک تەنها لەبەر بەهەندوەرنەگرتنی، بەڵکو لەبەرئەوەش کە هیچ پێگەو رۆڵێکی لەژیانی سیاسییدا نەبووە. لەبەر رۆشنایی چالاکییەکانی ‘گۆڕان’دا، پێویستە بخرێتەبەر رەخنە. ئەمەش، لەبەرئەوەنییە کە ئەو بزوتنەوەیە لەنێوخۆیەدا لەقەیرانێکی بونیادییدایە. بەڵکو، لەبەرئەوەشی کەمتەمەنترین هێزی سیاسی باشورە کە دەورانی ئۆپزسیۆن و حکومەتداری بینیووە. ئێستاش لەگەشەی وەستاودا گیریخواردووە.

لەم روانگەوە، گۆڕان وەک “هێزیکی دیاردەیی” لەکایەی سیاسی و وەک

بزافەکی کۆمەڵایەتی تاوتوێدەکەم. کەدەشوترێت، گۆڕان کەموکورتی و هەڵەی هەیە، مانای ئەوەنییە کە بەدیاریکراوی پارتی یا یەکێتی، یا حزبەکانیتر باش و بێخەوشن. بەڵکو، گۆڕان وەک دەرکەوتەی تازەی پاش-راپەڕین، لەفۆرمی هەژانێکی جەماوەری شەقام و ئۆپزسیۆنێکی پەرلەمانی و دواتر لەکابینەی حکومەتدا کۆمەڵێک سەرسمی گەورەدەدات. بۆیە، تەنها قسەکردن نییە لەوەی بۆچی وابوو، بەڵکو ئاسۆی ئەم هێزە بەچ ئاڕاستەو بەرەو کام ئامانج دەڕوات سەرەداوەکەیە. مەبەستیش تەنها وروژاندنی کۆمەڵێک پرسیارە نەک توێژینەوەیەکی سەربەخۆ کە لەووردو درشتی کارەکانی گۆڕان.

□- چەند پرسیارێکی پێویست

ئەوە زانراوە، گۆڕانکاری سیاسی یا کۆمەڵایەتی و کولتوری، پرۆسەیە نەک روداوێکی ناکاو و کتوپڕ. لێرەوە، دەپرسین: ئاخۆ ‘گۆڕان’ پرۆسەیەکی لەکایەی سیاسی ئێمەدا سەرڕێخست یا هەر رووداوێکی ناکاوبوو؟ رۆڵی لەبەئاگاهینانەوەی حزبەکانی دەسەڵاتداردا- پارتی/یەکێتی- و دەرخستنی هەقیقەتی هێزەکوۆمەڵایەتی و بەرگەگرتنی ناڕەزاییەکاندا چەندە؟ چونکە، بەهۆی هاندان و هەڵسوکەوتەکانی گۆڕانەوەبوو کەئەوەی لەقوڵایی کۆمەڵگەدا مەڵیخواردبوو، قەبارەو بارستایی بەئاسانی ئاشکراکرد. دواجار تواناو وزەی بکەرەکۆمەڵایەتییەکانیی لەگۆڕانکاری و بەرهەڵستی سیاسی و بەرگەگرتنی مانگرتندا بە ه□□م□□ین. ئیدی، نادیارو ئەوەی لەپشتەوەی کۆمەڵگەدا مەنگی خواردبووەوە، بەهەڵچون و هەژانێکی کاتی ئاشکراکرد.

لەمەشدا هاوکاری دەسەڵاتی کەجارێکیتر هەر هێزێکی کۆمەڵایەتی و سیاسی و مەدەنی بەرهەڵستکار، بەئاسانی نەتوانێت شەقام بجوڵێنێتەوە. چونکە، مایەپوچبوونی گیانی بەرەنگاری و ئۆپزسیۆن بووە راستییەک. رەنگە چەند دەیەک بخایەنێت بۆ سەرهەڵدانەوەی هێزێکیتری کارا. بەدەربڕییەکیتر، هەرچی بانکی هەستی و هۆشەکییە پەنگخواردوی کۆمەڵگەی خاڵیکردەوەو لەگەمەو ململانێی کورتخایەن و کەمپشوودا رەتاندو لەپاشماوەکانی کۆنەقیندا بەفیڕۆیدا.
هەڵبەت، خاڵیکیردنەوەی تووڕەیی و ناڕەزایەتییەکان بەجۆرێک مایەپوچکردنی گیانی رەخنەو چاکسازی، پوچاندن و دەمەزەردکردنەوەی نیهلیزمی سیاسی و زڕگۆیی و ناماقوڵیەتی راگەیاندنی هێنایەئاراوە.
دەبێت بزانیین؛ تاچەندەش گۆڕان دەبێتە بنکەیەکی تری جەماوەری بۆ هێزێکی وەک پەکەکە؟ بەتایبەت بە ئەو هەڵسوا□□ تووڕەو یاخیانەی کە باوەڕیان بەهێزی چەکە لەهاوسەنگکردنەوەی لاسەنگیی تەرازوی هێزدا؟

٢- بزوتنەوەیەک لە تەڵەزگەی پۆپۆلیزمدا

هەڵخلیسکانی هێزێکی سیاسی بۆ گوتارێکی توڕەو پەرچەکرداریانە، ئەنجامی کورتبینی رێبەرایەتی و نەڕوونی بەرنامەی سیاسییە. بەڵام، بەهەموو بارێکیشدا کارەساتبارە. یەکێک لەو تەڵەزگانەی گۆڕان تێکەوت گەمەی ‘سیاسەتی ناسنامە’ بوو. بەدیاریکراوی ناسنامەی شار لەزەقکردنەوەی سلێمانیدا بەرامبەر هەولێر وەک هەمای دژایەتیکردنی پایەختی پارتی. دواجار، دابڕانی ئەو شارەی لێکەوتەوەو بەئەویتر سپێردرا. لەکاتێکدا گرفتەکانی سلێمانی بنەڕەتین، بەشێکیشی بەندە بەسروشتی کولتوری و کۆمەڵایەتی و هەڵکەوتەی شارەکەوە خۆیەوە. بەشێکی تریشی پاشماوەی هێزەسیاسییە دەسەڵاتدارو ئایدۆلۆجییەکانیەتی. بەکارهێنانی ناسنامەی سلێمانی لەململانێی سیاسییدا ئاسانە، بەڵام، بەکارخستنی توڕەیی شەقام بەشێوەیەکی پۆپولیستیانە وەک ‘نەرمەهێز’ێک لەبەرامبەر هەژمونی حکومەتێکی حزبۆکراسیدا، ئاکامی وەهای لێنەکەوتەوە.

چونکە، دواجار گۆڕان کەوتنە بیرێکی قەزاخەیی(لەقاڵبدراو) و گرێیەکی دەروونی لەگەنج و دانیشتوانی شارەکەدا بەرهەمهێنا. لەتوڕەکردن و تاراندنیاندا بێهیواکردنی سەرتاسەری لێکەوتە کە خودی گۆڕانیش بەو گڕە دەسوتێ. گەمەی ناسنامە هاوشێوەی هەوڵەکانی پارتی و یەکێتییە کە بەمیکانیزمی جیا کردیان. ئەوان بەدروستکردنی چینایەتی سیاسی ویستیان دەستوپێوەند پەیداکەن. بەرپرس و کادەرەکانیان بەهۆی سیاسەتەوە بوونەچینێکی تێروپڕ کاتێک هەموو کارئاسانی خوێندن، گەشت و خزمەتگوزاری و خۆشگوزەرانیان بۆ دەستبەرکرا. بەشێکی دیاری کادەرەکانی گۆڕانیش، لەم چینایەتییە سیاسییە بەدەرنەبوون کاتێک چنگیان لەپۆستی باش گیربوو!

راستە، زۆربەی حزبەکان پاش و پێش چوونە حکومەت جیاوازییەکیان هەیە. بەڵام، ئەگەر بەلانی کەمەوە گۆڕان سیاسەتی خۆشی هەبێت، ئەدای هەڵسوڕاوەکانی جیاوازە لەخۆی. بەواتایەکیتر، رەنگە نەخشەڕێگەی گۆڕان لەو بۆچوونانەی کە سەرەتا لەسەری دامەزراوە، گۆڕانی بەسەردا نەهاتبێت. بەڵام، کاتێک بووە بەشێک لەحکومەت، ئاڕاستی ژێرخانەکەی گۆڕا. هێشتا روونیش نییە ئاخۆ بەشداریکردن لەحکومەتی بنکەفراواندا، لەبنەڕەتدا سیاسەتی ئیحتواکردنی بووە یا بژاردەیەکی خۆکرد؟ وەکیتریش رێیتێدەچێت، خواردن لەکێکی دەسەڵات، بەمانای بوارنەهێشتنەوە بۆی تا لەدەرەوەی حکومەت کێشە بۆ هێزەسەرەکییەکان دروستنەکات. جگەلەوەی، رایەک لەگۆڕاندا هەبووە: ئەگەر ئێمە حزبین بۆ نەچینە دەسەڵات و چاکسازی تێدانەکەین.

بەڵام، هەموو ئەم ئەگەرو خوێندنەوانە پێویستییان بەشرۆڤەکاری وردترهەیە.

٢- سیاسەتی ئەتکردن

لەنێو بزاڤی سیاسی و چەکدارییدا، ئاسەوارەکانی شەڕی خێڵەکی و بنەماڵەیی بەروخساری جیاوازەوە سەریهەڵدایەوە. لەو دیاردە سەیرانە، ئەتکردنی سیاسیانەی نەیارەکانە. جاران، کە دوو ماڵبات یا ئاغای گوند ناکۆکی لەسەر ئاوو کێڵگەو لەوەڕو بەروبووم هەبایە، پەلامار لەقەڵاچۆکردنی جەستەییەوە تا سەروەزەی گیانلەبەرەکانیش دەگەیشت. بڕینی کلکی ماین و گوێدرێژی نەیارەکە کارتێک بوو!

ئەمڕۆش گۆڕان و پارتی بیرۆکەسیاسییەکان ئەتکرد، گۆڕان لەسەرەتادا پەرلەمان، حکومەتی نابوتکرد. دواتر پرسی دەوڵەتی ئەتکرد لەبەرئەوەی پارتی بانگەشەی دەکات. پارتیش لەسەرەتادا بیرۆکەی ئۆپزسیۆن و ڕەخنەو خۆپشاندان و مانگرتنی ئەتکردو بەخیانەتی نیشتمانی و بەکرێگیراوی ناودەرکرد. نابوتکرنی پەرلەمان، بیرۆکەی سەربەخۆیی، دەوڵەت لەرقی رکابەرەکە، وایکرد کۆمەڵێک پرەنسیپ و بەهای گشتی و کەسێتی نیشتمانی ئێمە وەک گەلێک بکەوێتە ژێر پرسیارو گومانەوە. بەتایبەت، بادانەوە بەلای بەغدا چ وەک کارتی فشار یا ستراتیجیەت.

٣- هەڵەکان نەک هەلەکان

بەجێهێشتنی پرسی دەوڵەت/سەربەخۆیی بەتەنها بۆ پارتی، هەڵەیەکی ئەم هێزەیە. جا ئەوپرسە دروشم بێت یا راستی، گۆران بەهۆی پارتی کەوتە پوچاندنی خودی بیرۆکەکە. ئەگەر سەیری مانفێستی دروستبوونی بزوتنەوەکەش بکەیت، زیاتر جەخت لە پەیوەندی هەرێم بەئێراقەوە کراوە! هەروەها گۆڕان پێوابوو، مادام لەزۆنی دەسەڵاتدانییە، ئیتر بەدوورە لەڕەخنەوەو کەموکورتی. بۆیە، بەهۆی ڕەخنەکردنی پارتەدەسەڵاتدارەکانەوە، ویستی ڕەوایەتی بوونی خۆی مسۆگەربکات، بەڵام، پاشئەوەی ئەندامەکانی بوونە پەرلەمانتارو بەشێک لەحکومەت، داکۆکیکان لەگوتاری عەدالەتی کۆمەڵایەتی، یەکسانی داهات و کەمکردنەوەی پرسی موچەی پلەی تایبەت و خانەنشینی پەرلەمانتارو هتد… نەکردەوە!

ئاشکرایە، لەخانەی دەسەڵاتدا نەبوون، ئۆتۆماتیکی ناتکاتە حزبێکی باش. هەر لەبەرئەوەی بەرامبەرەکەت خراپە، تۆ باشترنیت ئەگەر باشتر پێشکەش نەکەیت. جگەلەوەش، گۆڕانیش لەپێکخستن و شپرزەکردنی گشتیدا ڕێچکەی پارتی و یەکێتی گرتەبەر. بەلۆجیکی مادام پارتی پێکخستنی کردە کارتی فشار، هاندانی پێکخستنی دەوام و هەژانی

شەقامی خستەگەڕ. دواجار لەگەڵ پارتی و یەکێتیدا یەک بەیەک دەرچوو. چونکە، ئامانجەکە پەیامێک بوو: وەکئەوە توانای پێکخستنم هەیەو بەو ئامرازە سوورم لەخواستەکانم. ئەوەندەی لەململانێکانی پارساڵەوە تێدەگەم، گۆڕان هەوڵی گواستنەوەی دۆخەکەی نەبوو لەقۆناخێکەوە بۆ قۆناخێکیتری ململانێ. بەڵکو، چەقاندنی خواستێکی خۆی بوو بەهۆی ململانێیەکەوە.

دواجار ململانێکە ئامانج بوو لەخۆیدا. جگەلەوەی لەڕەفتارو هەڵوێستەکانیدا نەمانی کارتی فشارو هەنگاو مانۆڕی دەبینرا. ئەمەش، گریمانەیەک تۆخدەکاتەوە کە ململانێکردنی پارتی تاکە ئامانجە لەخۆیدا نەک گۆڕینی رەوشەکە بەگشتی. واتە، کێبەرکێ نەبووە لەپێناو گۆڕینی دۆخەکەدا، بەڵکو سوربوونە لەسەر هەڵوێستێکی پێشووتر لەپێناو لێدان لەیەکتریدا. بۆیە، دیاردەی چەقبەستن و بنبەستی سیاسی هەرێم، ئەنجامی ئەم نواڕینە سیاسییەی پارتی و یەکێتی و گۆڕانە کە بووەتە نەریتێکی سیاسی پەڕگیر. ئەوەتا کەس ئامادەنییە لەسەنگەری خۆی بجوڵێت، چونکە لەبنەرەتەوە چوونیان بۆ سەنگەر شەڕێکیتری یەکتری لەناوبردنە، نەک ململانێی سیاسی کە هەمیشە ئاڵوگۆر بەفەرمی جیا بەدوای خۆیدا دەهێنێت.

هاندان و پشتگیرکردنی مانگرتنی بەردەوام وەک کاردانەوەیەک لەبەرامبەر سیاسەتە سەرسەختەکانی پارتیدا، نەک هەر نەئامانجەکەی نەپێکا، بەڵکو لەکەوتەی ئەو مانگرتنە دروستبوونی نەریتی کەمتەرخەمی و بەرەڵابوونی فەرمانگەو دامەزراوەکانی لێدەکەوێتەوە. دیاردەی نیودەوام و کەمکردنەوەی رۆژانی هەفتەو نەمانی چاودێری و لێپرسینەوە، وادەکات کولتوری دامەزراوەیی نەمێنێت، لەجێگەیدا کەمدەوامی ببێتە کارێکی خوازراو بەبیانوی سیاسی و ئابوری. پووچکردنی کاری فەرمانگەکان و کەمتەرخەمی، هاوڵاتیان لێی زیاندەمەندن. هەروەها جۆرە بەسەروبەری لەهەندێک شارو شارۆچکەدا بەهۆی بەشێکی زۆری فەرمانگەکان دەرگەکانیان داخستووە!

٤-دەرفەتی لەدەستچوو

نەدەکرا گۆڕان پاشئەزموونی ئۆپۆزسیۆنی و حوکمداری، ببێتە هێزیکی کۆمەڵایەتی لەسەر پەروەردەو گەشکردنی ئەندام و هەوادارانی ئامادەبکات و سوود لەئەزموونی خۆی و هێزەکانیتر وەربگرێت؟ لەکاتێکدا کەئەندامەکانی خۆی، دەبنە قوربانی ماکینەی توڕەیی و رەتکردنەوەو یەکترقبوڵنەکردن و سڕینەوەی سیاسی، بەهۆی ئەو ئاراستەیەی کە بزوتنەوەکە گرتویەتیە بەر.

هەندێی تائێستە دیارە. گۆڕان نەرووداوێکی سیاسی و نەگۆڕانکارییەکی بنەڕەتیکرد. بەڵکو، زیاتر وەک دەرکەوتەیکی سیاسی کە بەشێکی شەقامی گرتەخۆو بەرەو هەڵبژاردن ئاراستەکرد. بەڵام، هیچ گۆڕانتییەکیش نییە بەهەڵبژاردنی داهاتوو، ئەو توانایەی دەمێنێت یانا؟ راستە، پێشتر تاڕادەیکتر کردییە هێزی دووەم. بەڵام، کە بووە بەشێک لەحکومەتی بنکەفراوان، ژێرخانە سیاسی و دەنگدانەوەی گوتارەکەی پێشووتری لەدەستدا.

سەرهەڵدانیشی وەک هێزێک، گۆڕانکارییەک نەبوو، بەڵکو هەڵتەقینەکی سروشتیانەو ئەنجامی بێدادی کۆمەڵایەتی و هەڵئاوسانی گەندەڵی سیاسی و ئابوریی بوو. بۆیە، لەزۆرویەکی سەخت و بێبەردا لەدایکبوو. لە کۆتایی ئەم بەشەدا دوپاتیدەکەمەوە؛ گۆڕانیش ئەڵقەیەکیتری نائومێدییە لەزنجیرەی یەکێتی و پارتی و ئیسلامییەکان. ئافەتێکی تری سیاسی کە لەشەقامەی کەنەقین و گرێی شار لەنەوەیەکدا چاند. جگەلەوەش، مایەپوچکردنی گیانی ئەپزسیۆن سازکرد کەچتیر هێزێکیتر بۆ چەندان ساڵانیتر نەتوانێت جێیخەی لەنێو خەڵکیدا بکاتەوە.

ڕۆشنبیر و دەسەڵات … د. شەونم یەحیا

د. شەونم یەحیا
دکتۆرا لە فەلسەفەی کۆمەڵناسی زانکۆی سۆربۆن _ پاریسی یەك

(1- 2)

هەموو ئەکتەرێکی کۆمەڵایەتی ناو کایەکانی کۆمەڵگە ، توێژێکی گرنگن لە گۆڕەگەی ڕۆشنبیری کۆمەڵدا بەڵام ئەوە بەو مانایە نیە کە هەموویان وەزیفەی ڕۆشنبیر بگێڕن ، ئەو کاتەی ئەکتەرێك لە ناو کایەکانی کۆمەڵ بتوانی داهێنانێك لە رووی سیاسی یان کۆمەڵایەتی یا فەرهەنگی یا ئابووری و ئەو داهێنانە بتوانێ گۆڕانێك دروست بکات ، ئەو کاتە دەکەوێتە ناو بازنەی ڕۆشنبیر.

لە ئەنجامی کارکردنم لەسەر پرسی رۆشنبیران لە گۆڕانکارییە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان لە کۆمەڵگەی کوردی لە تەوەری پەیوەندی نێوان دەسەڵات و رۆشنبیر لە کۆمەڵگەی کوردی ، گەیشتینە ئەوە ئەنجامە کە دەسەڵاتی سیاسی پەیوەندی لەگەڵ هەر رۆشنبیر و ئەکتەری رۆشنبیری بە جۆرێك دیاریکردووە ، دەسەڵات لەسەر بنەمای دابەشبوونی ئەکتەری رۆشنبیری و رۆشنبیران و خۆیەکلاکردنەوەیان مامڵە کردووە ، ئەو ئەکتەرە رۆشنبیریانەی کە دژی دەسەڵاتن مامڵەی دەسەڵات جیاواز بوو لەوانەی لەگەڵ دەسەڵاتن .

پەیوەندییەکان هەندێ جار لە ئاستی پاشکۆبوونە ، یان تێکەڵ بە ناوزڕاندن و پەلاماردانە ، یان نە ئەوان کاریان بە پرۆژەی سیاسیە و کۆمەڵایەتیەوە هەیە نە دەسەڵاتیش کاریا بەوانەوە هەیە .
ئەوانەی دژی دەسەڵاتن نە هەڵویستیان و گووتارو رەخنە وپێشنیارییەکانیان وەردەگیرێت دەسەڵات دەرگای گفتوگۆ کردن لەگەڵ ئەوان داخستووە ، لە هەندێ حاڵەتدا ئەگەر گوێشیان بۆ بگرێت بۆ ئەوەیە ببێتە چاودێرێك بەسەریانەوە نەوەك و بیروبۆچوونەکانیان بۆسەر بەرژەوەندی سیاسیان هەڕەشە بێت.

هەروەها ئەوانەی لەگەڵ دەسەڵاتن و بەرژەوەندی خۆیان لە چوارچێوەی ئەو دەسەڵاتەدا دەبینەوە ئەوان دەبنە زمانحاڵ و پارێزەری ئەو حزبە دەسەڵاتیش کاتێك گوێ بۆ ئەکتەری رۆشنبیری کە لایەنگیری حزبەکان و دەسەڵات ڕادەگرێت لە پێناو پاراستنی دەسەڵاتەکانیان و مانەوەیان لە حوکم کردن .
پێم وایە ئەم دوو جۆرە ئەکتەرە ناوکەونە ناو بازنەی ڕۆشنبیر ، لێرە ئەکتەری رۆشنبیریم بەکارهێناوە ، چونکە ئەکتەری رۆشنبیری جیاوازە لە رۆشنبیر ، (هەموو ئەکتەرێکی ڕۆشنبیری مەرج نیە رۆشنبیر بێت ، بەڵکو ئەوان توێژێکن لە گۆڕگەی ڕۆشنبیری کۆمەڵگەدا) هەریەکێکیان بە جۆری ئەو رۆشنبیرانەی بەشداری دەسەڵات دەکەن کاتێك کە دەگاتە ئاستی ئەوەی هاوسەنگی نێوان ئیلتزامی سیاسیان و ئیلتزامی کۆمەڵایەتی و مرۆڤایەتیان بەرامبەر بە کۆمەڵ بپارێزن ئەوکات لە ناو بازنەی” رۆشنبیر” دایە. چونکە ئەرکی رۆشنبیر رەخنە گرتنە لە واقیعی دواکەوتوو ئەو واقیعەی کە سەروەری مرۆڤ ناپارێزیت و مافی پێشیل دەکات.

هەندێ لەو کەسایەتیە رۆشنبیریانەی کە گۆڕگەی توێژینەوەکەمان بوون پێیان وابوو ” دەسەڵاتی سیاسی و حزبی کوردی رۆشنبیری ناوێ ، بەڵکو کەسێکی دەوڵەت پروپاگەندەی بۆ بکات ، کادیریکی ئیعلامی دەوڵەت دەزگاکانی راگەیاندن میدیاکانی بۆ بەرێوەببات بەو شێوەی کە حزب

دەیەوێت ، رۆشنبیری سەربەخۆی و رەخنەگری ناوێت ، بەڵکو کۆیگرێکی پروپاگەندەکاری دەوێت”
پێم وایە ئەو ئەکتەرانەی کە پێیان دەڵێن رۆشنبیر لە نێو دامەزراوەکانی دەسەڵات و حیزب کار دەکەن بوونەتە فەرمانبەری حیزبی ، دەسەڵاتی سیاسی لە هەرێمی کوردستان ژمارەیەکی زۆری لەو جۆرە ئەکتەرانە بەناوی رۆشنبیر بۆ خۆی دروست کردووە.
لێرەدا گرنگە دەسەڵاتی سیاسی کۆکەرەوەی هەموو بیروڕا جیاجیاکان بێت و هەر رۆشنبیرێك یان ئەکتەرێکی رۆشنبیری بە دەر لە ئایدیۆلۆجیا سیاسی یاخو پێگەی سیاسی یان سەربەخۆ گوێ بۆ بگردرێت لە پێناو بەرژەوەندییە گشتی گوێ لە هەموو ئەو مەعریفانە وەربگرێت کە عقڵانین و پرۆژەی عەقڵانین بۆ ئەوەی پرۆژەی رۆشنبیرانیش لەپشت عەقڵیەتی سیاسیەوە بێت بۆ ئەوەی کاریگەریان لەسەر شێواز و سیستەمی بەرێوەبردنی کۆمەڵگە دا هەبێت.

پەیوەندی نێوان رۆشنبیر و دەسەڵات لە هەرێمی کوردستان لە دۆخێك بۆ دۆخێکەوە دەگۆردرێت ، لە سەردەمی رژێمی بەعس رۆشنبیران لەگەڵ حزبەکانی کوردستان بەیەکەوە خەباتیان دژی رژێمی بەعس دەکرد لە پێناو ئازادکردنی خەڵکی کوردستان لە ژێر دەستی رژێمی بەعس ، بەڵام دوای ئازاد کردن هەرێمی کوردستان ئەم پەیوەندییە بەشێوەیەکی ڕادیکال دەگۆردرێت ، پەیوەندییەکان کاتیگۆر دەکرێت بە گوێرەی هەڵویستی رۆشنبیر و ئەکتەری رۆشنبیری ، ئەو رۆشنبیر و ئەکتەری رۆشنبیریانەی کە رەخنە لە دەسەڵات دەگرن پەیوەندییەکانی نێوانیان گرژ دەبێت.

ئەوان پێیان وایە کە عەقڵیەتی سیاسی کۆن ناتوانێت حکومەتی ئەلکترۆنی بەرێوەببات ، لەبەرئەوەی سەرکردە سیاسیەکانی هەرێمی کوردستان لە کاتێکدا کە ڕۆڵی پلاندانان و جێبەجێکردن دەبینن و کەمتر بڕوایان بە شارەزایی و پسپۆری هەیە، بۆیە پاشماوەکانی عەقڵیەتی شۆرشگێری و مەیلی تاکڕەوانە و گەندەڵی و مۆدیلی باڵا دەستی حزبی لەبواری بەرێوەبردن و دانانی کەسایەتی لەسەر بنەمای حزبایەتی و میزاجی شخصی و خزمایەتی بەربەستن دەبێت لەبەردەم گەشەسەندنی سیاسی لە هەرێمی کوردستاندا .
لە روانگەی زۆربەی ئەو رۆشنبیرانەی کە بەشێك بوون لە کێڵگەی توێژینەوەکەمان ، ئەو رخنەنانەن کە ئەمرۆ لە دەسەڵاتیان دەگرت بریتی بوون لە :
• -ئەو جۆرە دەسەڵاتە نیە گوێ بۆ هەموو رۆشنبیرێك یان ئەکتەری رۆشنبیر بە جیاوازی بیر وڕای سیاسیان یان بۆلانەیان رابگرێت ،

ئەگەر گوێش ڕابگرێت بۆ ئەوانە دەگرێت کە لایەنگیری دەسەڵاتن ، یان گوێ لە رۆشنبیران یان ئەکتەری رۆشنبیری دەگرێت نەك لە پێناو پەیامی عەقڵانی و کارکردن بە بیروڕاکانیان بەڵکو بۆ چاودێرکردنیان نەوەك مەترسی بێت بۆ سەر هێزی دەسەڵات.

• مانەوەی عەقڵیەتی کۆنە لە بەرێوەبردن و دامەزراوەکانی کۆمەڵگە لە هەموو بوارەکانی بە تایبەتی لە بەرێوەبردنی سیستەمی سیاسی و نەبوونی پسپۆری لێهاتووی لە بوونیاد و دامەزراوەکانی کۆمەڵگە و دابەش نەکردنی دەسەڵاتەکان لەسەر بنەمای دیموکراسی و شارەزای ئەمەشیان بۆ کەمی هوشیاری سیاسی گەراندەوە
• دەسەڵات ئەو معریفەی دەوێت کە بتوانێ پروپاگەندەی بۆ بکات
• پێویستی بوون بە " هێز " لە جیاتی عەقڵ
• رۆشنبیران لەو بروایەن کە دەسەڵات لە هەرێمی کوردستان رێچکەی دامەزراوەی وەرنەگرتووە بۆیە پرۆژە و عەقڵی رۆشنبیر لە پشت حکومەت و کاری بەڕێوەبردن و دەسەڵاتەوە نیە ، بەڵکو لەسەر میزاجی شخصیە و حزبی بەرێوە دەچێت
• دیدی حزب بۆ رۆشنبیر وەکو ئامرازێك بۆ پروپاگەندە و دابەشبوونی رۆشنبیران بەسەر دەسەڵات و ئۆپۆزیسیۆن و بەکارهێنانی رۆشنبیران لە ململانێ سیاسیەکان.
• هەروەها نەبوونی سیستەمێکی یەکسانخوازە کە تێدا هەموو هاوڵاتیان لە ماف و ئەرکدا یەکسانبن و نەهێشتنی گەندەڵی لە بواری بەرێوەبردنی دامەزراوەکانی کۆمەڵگە و نەبوونی شەفافیەت لە بەرێوەبردن .

هەر بۆیەش وەکو لە بۆچوونی بەشێك لەوانەی کە لە کۆڕگەی توێژینەوەکەماندا بوون ، بۆمان روونبووە کە کۆمەڵێك هۆکار لە پشت دروستبوونی ئەو بۆشایانەن کە لە نێوان رۆشنبیران و دەسەڵات دایە ، گەیشتین ئەو کە لە هەرێمی کوردستان ، ئەو بۆشاییە لە نێوان رۆشنبیرانی سەربەخۆ و بۆ لایەن زیاتر فراوانتر دەبێت وەك لەوەی رۆشنبیرانی لەگەڵ دەسەڵاتن ، پێمان وایە ئەگەر گفتوگۆی کراوەو دیموکراسیانە لە نێوان رۆشنبیران بەگشتی و دەسەڵاتی سیاسی بەتایبەتی هەبێ ئەوا چوارچێوەی ئەو بۆشایانە کەمتر دەبێتەوە .
پەیوەندیی نیوان رۆشنبیر و دەسەلات لە هەرێمی کوردستان ئەو کاتە تەندروست دەبێت کە دیالۆکی راستگۆیانە لە نێوان رۆشنبیران بە جیاوازی بیروڕایان و هەڵویستیان لەگەڵ دەسەڵات و حزبە سیاسیەکان دا هەبێت.
بۆیە بۆ ئەوەی پەیوەندیەکی تەندروست دروست بێت گرنگە رۆشنبیران

بەشداری لە بڕیارە سیاسیەکاندا بکەن و دەسەڵاتیش بە جیاوازی بیرو رایان لە خۆیان نزیك بکاتەوە بە مەبەستی بە عقڵانی کردنی سیاسەتی مەدەنیانە لە بەرێوەبردنی دەسەڵات ، لە هەمانکاتدا رۆشنبیرانیش دەتوانن رۆڵی خۆیان بگێرن.

لە ئەنجامی توێژینەوەکەمان گەیشتینە ئەوەی سەرچاوەی بۆشایی نێوان رۆشنبیر و دەسەڵات لەوەوە هاتووە
-1 تێوەگلاندنی سیاسەت لە هەرێمی کوردستان لە حوکمی کلیبتۆکراتی واتا “چەتەسالاری” و گەندەڵی و نەبوونی شەفافیەت لە کاروباری ئیدارییدا .
-2 مۆنۆپۆڵکردنی سیاسەت لەلایەن نوخبەیەکی سیاسی یەکجار بچوك کە هەموو سیفەتێکی دیموکراسیانەی لە سیاسەت سەندۆتەوە .
-3 رۆشنبیران ئەرکی سەرەکی خۆیان ئەنجام نادەن و دەچنە شەڕی سیاسیەکانەوە و رەخنە بەجێدێڵن و وەك ئۆپۆزیسیۆنێك رەفتار دەکەن ، ئەمە وا دەکات رۆشنبیرانی سەربەخۆ بێلایەنی خۆیان لە دەست بدەن ، ئەگەر رۆشنبیرێکی هەقیقی بێت لە ئەرکی سەرەکی خۆی دوور ناکەوێتەوە و ناچێتە شەڕی سیاسیەکانەوە ، بۆیە ئەم کەسانە زیاتر لە ئەکتەری رۆشنبیریەوە نزیکن نەك رۆشنبیر .
-4 ناڕەزایی بوونی رۆشنبیران لە مۆدیلی ئەو دەسەڵاتەی کە هەیە لەگەڵ دەرهاوێشتەکان و رەخنەی توندیان لە نوخبەی سیاسی و دەسەڵاتداران ، بەشێ لە رۆشنبیران بە تایبەتی بێ لایەنەکان لەگەڵ دەسەڵاتدا تا ڕادەیەکی بەرچاو وەکو دوو ڕیانیان لێ هاتووە ئەوان ڕەخنەی توند لە دەسەڵاتدا دەگرن و دەسەڵاتیش لەڕیێ هەوڵی ناو زەراندن و پەنابردنە بەر دادگا بەرپەرچی بەشێ لەو هێرشانە دەدنەوە .
-5 لاوازی پێکەوە ژیانی دیموکراتیانە ، واتا لاوازی کولتوری دیموکراتیانە و شێوازی گفتوگۆی نێوانیان لە روو بەرووبوونەوەی کێشەکان و چۆنیەتی چارەسەرکردنیان .

لە یادی 102 ساڵەی تاوانی

جینۆسایدی ئەرمەنییەکاندا ...
عەلی مەحمود محەمەد

ئەمڕۆ 102 ساڵ تێپەڕ دەبێت بەسەر ئیعدام کردنی 253 کەسایەتی ناسراوی ئەرمەنی لە یەك شەممەی سوری 24-4-1915دا , کە لە شوێنە جیاجیاکانەوە دەستەڵاتی خەلافەتی عوسمانی کۆیانیان کردبوەوە بۆ کۆمەڵ بە ئاشکرا لە شاری ئەستەمبوڵی پایتەخت ئیعدامیانیان کرد, لە چوارچێوەی پرۆسەی کۆمەڵ کوژی ئەرمەنەکان کە لە نێوان ساڵانی 1894 بۆ 1923 درێژەی کێشا , کە کەی قوربانیانی تاوانەکە بە 1,5 ملیۆن کەس مەزەندە دەکرێت, کە هاوتەریب لە گەڵ ئەم کۆمەڵکوژییەدا گەلانی سریان و ئاشورو ئەزیدی و یۆنانیش لە لایەن هەمان فەرمانڕەواییەوە کۆمەڵکوژی کران.لەم نێوەدا ئەرمەنیەکان بەشێك لە کوردان بە هاوبەشی تاوانەکە دەزانن کە لەو کاتەدا لە چوارچێوەی سوارەی حەمیدییە بەسەرکایەتی ئاغا کوردەکان رێکخرابوون, ئەمە بە ئاشکرا لە تابلۆکانی مۆنمێنتی سەرەکی جینۆسایدی ئەرمەنی لە شاری یەریڤان وە نوسینەکانیان رەنگ دەداتەوە, چۆن کوردەکانیش جاشە کوردەکان بە هاوبەشی تاوانی ئەنفال دەزانن کە لە چوارچێوەی سوارەی سەلاحەدین ئەیوبیدا بە سەرکایەتی ئاغا و سەرۆك عەشیرەتەکان رێکخرابوون, لە یەك چونەکی دیکەش لە نێوان هەردوو قوربانی ئەوەیە, هەردوولا بە تاوانی هاوکاری داگیرکەر سزا دراون, ئەرمەنیەکان بە تاوانی هاوکاری سوپای روسی تزاری کە تا رەواندزو خانەقین بۆ هاوکاری ئەرمەنیەکان هاتبوو, پاشان لە گەڵ شۆڕشی ئۆکتۆبەر و مەرسومی ئاشتی لینین کشانەوە, کوردەکانیش هاوکاری ئێران تا دەوروبەری چاڵە نەوتەکانی کەرکوك و هەڵەبجە هاتن.ئێستا دەبێت بەرەو روی ئەم تاوانە مێژوییە ببینەوە, چارەسەری ئەو نەخشانە بکرێت کە ناوی ئەرمەنستان و کوردستانەو هەر یەکێیان کۆمەڵێك شارو شارۆچکە بۆ نیشتمانی خۆیان دەزانن هاوبەشە لە نێوان هەردوولا, ئەمە بۆ خۆی کێشەیە, کێشەکە گەورەتر دەبێت دوژمنە هاوبەشەکە تورکیایە بکشێتەوە لەو ناوچانە , هاوکات لە دوای سەربەخۆیی ئەرمینیاوە دوای هەڵوەشاندنەوەی سۆڤیەت ,کوردە موسڵمانەکانی ئەرمینیا رویان لە ئازەربایجان کردووەو ئەزیدییەکانیش ئەرمینیا وەك کاردانەوەیەك بە سارێژ نەبوونەوەی برینەکانی مێژوو, واتا لەسەر بنچینەی رابردوو جەمسەر بەندی کراوە, بۆیە ئەم کێشە سەدەییە ئاڵۆزە دەبێت چارەسەر بکرێت, بە پێی راستییەکان مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت و بەرپرسیارێتی مێژویی

هەڵبگرترێت, نەك بە ئینشای ناسیۆنالیستانە کورد بکرێتە مەلایەکەت و ناشرینییەکان لە کەوڵی مێژووی□ک□ی بکرێتەوە, ئاخر نموونەی پاشای کۆرەی رەواندزیشمان لە بەرامبەر ئێزیدییەکان هەیە, ئینکار بۆخۆی تاوانە و راکردنیشە لە بەرپرسیارێتی مێژویی, لە وڵاتێکی وەك سلۆڤاکیا 5 ساڵ زیندانی سزاکەیەتی, ئەگەر ئینکاری تاوانی جینۆسایدی ئەرمەنی بکرێت .لە یادی 100 ساڵەی تاوانی ئەرمەندا لە تەبلیسەوە بۆ یەریڤان دەرۆیشتم بۆ بەشداری لە کۆنفرانسی شارەزایانی جینۆسایدی جیهانی, پرۆفیسۆرێکی ئابوری ئەرمەنی لە گەڵمدا سوار بوو, کە گەیشتینە سنوری ئەرمینیا پۆلیسەکە پرسی بۆ کوێ , لە وەڵامدا وتم" بۆ کۆنفرانسی نێونەتەوەیی شارەزایانی جینۆسایدی جیهانی لە یەریڤان", کە لە بازگەکە رەت بوین, پرۆفیسۆرەکە وتی "کوردیت " لە وەڵامداوتم "بەڵێ" , وتی "دەچیت بۆ کۆنفرانسی جینۆساید" ,لە وەڵامدا وتم "بەڵێ ", وتی "ئێمە نەك کێشەی مێژویمان لە گەڵ کورددا هەیە بۆ بەرپرسیارێتی , هاوکات کێشەی خاکیشمان هەیە, نموونە شاری قارس پێمان وایە ئەرمەنییە تۆ چی دەڵێیت ", لە وەڵامدا وتم "ئێستا هی هیچ لایەکمان نییە , وەلێ بکەوێتە دەست کوردان بەم بۆچونە سیاسیەی ئێستاوە, ئەوا لە دەستێکی ئەمیندایە بە پێی بەڵگە مێژوییەکان لە روانگەی سر َینەوەی شوێنەواری گۆڕینی دیموگرافی مامەڵەی لە گەڵدا دەکەن" , وتی "ترسم هەیە کوردەکان وەك تۆ بیر نەکەنەوە, ئەوەتا تۆ لە ناو ئۆتۆمۆبیلەکەش شوێنەکەی خۆت داوە بە من ,هەرچەندە کرێی ئۆتۆمۆبیلەکەش تۆ داوتە, کەچی من لە پێشەوە سوار بوومە, تۆش لە دواوە".لە وەڵامدا وتم "نا, ئەدی پێش ماوەیەك ئەحمەد تورك بە فەرمی بەرپرسیارێتی قەبوڵ کردو بەناوی کوردەوە داوای لێبوردنی کرد, ئەگەر هەر بەرپرسیارێتیەك هەبێت".ئێمە شەو رۆژ داوا لە جیهان دەکەین, ئ□و□تاوانانەی بەسەر گەلەکەمان هاتووە بە جینۆساید بناسن, ئێستا ل□ بەردەم تاقیکردنەوەداین, بۆخۆمان چۆن مامەڵە لە گەڵ مێژوودا دەکەین ؟, دەرچوون لەو تاقیکردنەوەیە بە سەلامەتی دەمانگەیەنێتە مەنزڵگای مرۆڤ بوون, دەبا مرۆڤ بین .

دوعا … پشکۆ ناکام

….پاش ئابوری سەربەخۆ و دەوڵەتی کوردی و ڕیفراندۆم،،ئێستا قیتارەکەی پارتی بۆ ڕیفڕاندۆم بوە بە تازەترین نوکتەی میدیاکان، بنەماڵەی دەسەڵاتداری هەرێم وای لە قەڵەم ئەیا کە ڕیفڕاندۆم قیتارێکە و هەرکەس لەو قیتارەیا نەبێت لە ڕیفراندۆم بەبەش ئەکرێ و ئەچێتە دەرەوەی قیتارەکە ، پێش هەموو شتێک لەوەتەی پارتی هەیە خۆی فارگۆنێک بووە هەر جارەی بەشێوەیەک دەوڵەتانی دراوسێ هات و چۆیان پێ کردووە ، هەر لە چلەکانی سەدەی ڕابردوەوە تا ئەمڕۆش لە هات و چۆیانەی ئەو فارگۆنە ، کوردستانیان تووشی دەیان نەهامەتی و تراجیدیا کردووە، ئاشبەتاڵی بزووتنەوەی ئەیلول نمونەیەکی حاشا هەڵنەگرە، بەڵام دیارە ئەمجارە بنەماڵە و پارتی وەعدێکیان وەرگرتبێ کە ئەوانیش لە لێخوڕینی قیتارەکە لە تەنیشت سایەقەکەوە دانیشن و لە ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم تووتە ڵێبەن کە قیتارەکە وەستانی نیەو ئەو شوێنانە ناگرێتەوە .. بە حوکمی ئەوەی قیتارەکە هیچ بنەما□□کی یاسایی نیە مسۆگەر بنەماڵە ئەمجارەش کورد ئەیا بە قەڵبەیەکی ترا..ئاخری خێر بێت…، ئێوە ئەو قیتارە ب□ن□□ ب□رچاوی خۆتان کە بۆ یاد کردنەوەی ٣١/ ی ئاب بریتیە لە ٣١ فارگۆن کە بەم شێوەیە نەفەرەکانی سوار کرووە:

– فارگۆنی(ڤی.ئای . پی) واتا فارگۆنی شەخسیات ،لەم فارگۆنه جگە لە سەرانی بنەماڵە میوانەکان ،نۆێنەرانی (ئوردو□گان) تیایا دائەنیشن و بە ڕەسمی ئەتاتورک و بارزانی ڕازاوەتەوە و نێرگەلە و عەرەقی تورکی تیا یە….

– فارگۆنی حاشیە، ئەم فارگۆنە هەموو بەرپرسە دنیا نادیدەکانی سەر بە بنەماڵەی تیایە کە بە “پارتی” ناوئەبرێن، ،،

– فارگۆنی دەست و پێوەند، هەرچی بەناو نووسەر و پارلەمانتار وئەهلی زانکۆ و چاو کت و کوێرەکانی ناو دەزگاکانی ڕاگەیاندنەکانی سەر بە بنەماڵە لەم فارگۆنەیا نەفەرن، یەکی سەماعەیەکیان لە گوێچکەیا و عەینەکی ڕەشی تۆخیان لە چاوایا و خۆیان کردوە بە نوستوو تا بێ ئاگایی خۆیان لە مەساری قیتارەکە پیشان بەن….

– فارگۆنی نەخۆشەکان، ئەم فارگۆنە تایبەتە بەو کەسانەی هەر لە مناڵییەوە “جەڵتەی بێ مەوقیفی” لێی یاون و بێ گۆچانی پارتی ناتوانن بجۆڵێن،،،،

– فارگۆنی زەرد هەڵگەڕاوەکان، لەم فارگۆنەیا هەرچی ئەوانەی یەکێتین و بۆ پارتی کار ئەکەن بە تایبەتی ئەوانەی تووشی پەتای(

ئاوارە بوون) بوون سەروو کورسیەکیان بە دانراوە . .کوشنی
کورسیەکان سەوز و سەقفی فارگۆنەکە زەردە،،،،
– فارگۆنی لەتە حیزبەکان، ئەو دە دوانزە حیزبەی بە هەمویان دووسەد کەسیان بە کەنابەتەوە، سەبارەت بە بەیعەت دانیان بە بنەماڵەیە و قەت نقەییەکیان لەوە نایە، سەر و کورسیەکیان بە دانراوە جار و باریش سەر و “کەلا” یەکی تورکی هەڵئەپچڕن،،،
– فارگۆنی ئەو عەشایەرە عەرەبانەی بنەماڵە چوکداری کردوون و پارەیان بە سەرف ئەکات تا ئەستاوە بە دەنگدان بە پارتی چەور و حازر کراوون،،،
– فارگۆنی ئەو فەرماندە میلیشیانەی پارتی کە لە ترسی”داعش” لە هەولێریشا بە هامبەر هات و چە ئەکەن و فارگۆنەکەیان بە دروشمی” شەڕ ڕاکردنیشی تیایە” ڕازاوەتەوە،،،،،
– هەموو فارگۆنەکانی تر بەتاڵن و دانروان بکرێن بە فارگۆنی تانکەر تا دوای گەیشتنی قیتارەکە پڕ بکرێن لە نەوت لەگەڵ فارگۆنی میوانەکان بگەڕێنرێتوە ئەنقەرە،،،،،،،،،
…لەبەر ئەوەی قیتاری ڕیفەاندەم کەسانی نەشارەزا و نەخوێنەوار سەرپەرشتی لەخوێینی ئەکەن دوا جار بەر دیواری هەڵخڕێنەتانن ئەکەوێت وهەرەمیش دوو چاری نەهامەتییەکی گەورە ئەبەتەوە کە باجەکەی هەر لەسەر خەڵکی کوردستان ئەکەوێتەوە ، بنەماڵەش وەک هەموو جارێک وەک بەرزەکی بانان بەی دەرئەچن و سەرلەنوێ فلیمەکە لە ئەوەڵەوە لە ئەدرێتەوە...........
هەرچەندە بە قسەی خودی سەرەکی بنەماڵە هەرەم هیچ پەیوەستیەکی بە ریفەاندەم نیە، چونکە گەر مالکی ببەتەوە بە سەرەک وەزیران ئەوا بنەماڵە سەربەخۆیی کوردستان ڕائەگەیەنێت،!!! ئەو کاتە قیتارەکە زیایە و با مەسرەفی قیتارەکە وەک مووچە پاشەکەوت بکەن بە ڕێژەکی پێشتر لەمەی هەرەم و هەموومان ڕووبکەینە بەغا و(دوعا) بە مالکی بکەین…. .

فیلمی سینەمایی “ڕەشەبا”

بەشداریی لە فیستیڤاڵی جیهانی فیلمی فەجر دەکات

مەنسوور جیهانی ـ فیلمی سینەمایی "رەشەبا" لە دەرهێنانی "حوسێن حەسەن" بەشداری لە سی و پێنجەمین خولی فیستیڤاڵی جیهانی فیلمی فەجر دەکات.
فیلمی سینەمایی "رەشەبا" The Dark Wind لە دەرهێنانی سینەماکاری کورد "حوسێن حەسەن" و لە بەرهەمهێنانی سینەماکاری کورد "مەحمەد ئەکتاش" بە نوێنەرایەتی لە هەرێمی کوردستان لە دوو بەشی "جشنوارە جشنوارەها" (جام جهان نما) واتە "فیستیڤاڵی فیستیڤاڵەکان" و بەشی "زیتونهای زخمی" واتە "زەیتوونە بریندارەکان" لە میانەی سی و پێنجەمین خولی فیستیڤاڵی جیهانی فیلمی فەجر لە پەردیسی سینەمایی "چارسوو" لە شاری تارانی پێتەختی وڵاتی ئێران نمایش دەکرێت.

فیلمی سینەمایی "رەشەبا" لە بەشی "فیستیڤاڵی فیستیڤاڵەکان" لەگەڵ 15 فیلمی دیکە لە وڵاتانی جۆراوجۆری جیهان نمایش دەکرێت، لەوانە: فیلمی سینەمایی "مامۆستا" The Teacher لە دەرهێنانی "یان ژێبیک" Jan Hrebejk بەرهەمی هاوبەشی وڵاتانی ئەسلۆڤەنی و کۆماری چیک، فیلمی سینەمایی "پیاوی بێ دەردیسەر" Mr. No Problem لە دەرهێنانی "می فەنگ" لە وڵاتی چین، فیلمی سینەمایی "ئیعترافەکان" The Confessions لە دەرهێنانی "رۆبەرتۆ ئاندۆ" Roberto Ando لە وڵاتی ئیتالیا، فیلمی سینەمایی "شوان" The Shepherd لە دەرهێنانی "جاناتان سێنزال بێرلی" Jonathan Cenzual Burley بەرهەمی هاوبەشی وڵاتانی ئیسپانیا و بەریتانیا، فیلمی سینەمایی "150 میلی گرام" ١٥٠ Milligrams لە دەرهێنانی "ئمانوێل بێرنۆ" Emmanuelle Bercot لە وڵاتی فەڕەنسا، فیلمی سینەمایی "سەرمای قەڵەندەر" Cold of Kalandar لە دەرهێنانی "مستەفا کارا" Mustafa Kara لە وڵاتی تورکیا، فیلمی سینەمایی "رخنە لە سەگی بۆرژوا" Self-criticism of a Bourgeois Dog لە دەرهێنانی "جوولیان رادلمایەر" Julian Radlmaier لە وڵاتی ئەڵمانیا، فیلمی سینەمایی "نیشتمانی خاپوور" Wastelands لە دەرهێنانی "میریام هێرد" Miriam Heard بەرهەمی هاوبەشی وڵاتانی شیلی، فەڕەنسا و بەریتانیا، فیلمی سینەمایی "لە دوایین رۆژانی شار" In the Last Days of the City لە دەرهێنانی "تامیر السەعید" Tamer El Said بەرهەمی هاوبەشی وڵاتانی میسر، ئەڵمانیا، بەریتانیا و ئیماڕات، فیلمی سینەمایی "شارەمەندی

بەرجەستە” The Distinguished Citizen لە دەرھێنانی ھاوبەشی “ماریانۆ کان” و “گاستۆن دۆپرا” Gastón Duprat بەرھەمی ھاوبەشی و□لاتانی ئەڕژەنتین و ئیسپانیا، فیلمی سینەمایی “ئاورکردنەوە” Pyromaniac لە دەرھێنانی “ئێریک ئێسکیۆلدبیارگ” Erik Skjoldbjaerg ل□ و□لاتی نۆڕوێژ، فیلمی سینەمایی “بژیی لە فۆکۆشیما” Greetings from Fukushima لە دەرھێنانی “دۆریس دووری” Doris Dörrie ل□ و□لاتی ئەڵمانیا، فیلمی سینەمایی “ئانیشوارا” Anisoara لە دەرھێنانی “ئانا فلیسیا – ئێسکۆتلنیسۆ” Ana-Felicia Scutelnicu ل□ و□لاتی مۆڵداوی، فیلمی سینەمایی “پاشای بەڵژیکییەکان” King of the Belgians لە دەرھێنانی ھاوبەشی “پیتێر براسێنس” و “جێسیکا وودۆرس” Jessica Woodworth ل□ و□لاتی بەلژیکا و ھەروا فیلمی سینەمایی “شێر” Lion لە دەرھێنانی “گێرس دێویس” Garth Davis بەرھەمی ھاوبەشی و□لاتانی ئیسپانیا، ئەمەریکا و بەریتانیا.

بەڕێو□ بەرایەتی ڕاگەیاندنی گشتیی فیستیڤاڵی جیھانی فیلمی فەجر.

داوایەك لەسەرجەم ئەدیب و هونەرمەندو رۆشنبیرانی كورد ... دەستەیەك رووناكبیری سپی

وەکو دەزانن نەتەوەی کوردی ئێمە دەیان ساڵە لە هەموو وڵاتە بەشبەشکراوەکانی تیایدا دەژین بە جۆرەها ستەمەوە دەناڵێنن، ئەمەش رەنگە هۆکاری (بابەتی و زاتی) هەبێت، هەروا لە بەشی باشووری کوردستاندا کە (26) ساڵ پێش ئێستا هەلومەرجی نێودەوڵەتی بواریدا خەڵکانی ستەملێکراو دژی ڕژێمی بەعس رابپەڕن، وەلێ بە داخەوە هە ر زوو لە لایەن دوو حیزبی بەرژەوەندیخوازەوە ئەزموونەکە لەباربراو ئێدی هەموو هەوڵێکیان بۆ بەرژەوەندی تاکەکەسی و حیزبیی خۆیان خستبووە گەڕ، لەم پێناوەشدا چەندان شەڕی بێزراو و قێزەونیان بەرپاکردو نەیانهێشت تاوێك هاوڵاتیانی هەژارو ستەمدیدەی کورد لەو پارچە زەویە‌دا پشوو بدات و خۆشی لە خۆی ببینێت، بۆ ئەم مەبەستەش

نەك تەنیا هێزی مادی وەکو (پارەی دزیاریی و هێزو چەک)یان بەکارهێنا، بەڵکو لە مەش مەترسیدارتر: هێزی مەعنەوی و ڕۆشنفیکرییان بەکارهێنا بۆ شەرعییەتدان بە بوونی خۆیان و کارەکانیان، بەوەی وەلائی زۆربەی خامە بەدەستان و هزرمەندان و هونەرمەندانیان کڕییەوە، کارەساتەکە ئا لێرەوە دەست پێدەکات، جونکە هەمیشەو لەناو هەر میللەتێکدا ئەدیب و هزرمەندو هونەرمەندو ڕۆشنبیرانن خەڵکان هوشیار دەکەنەوەو دەبنە سەرمەشقی خەڵکە سادەکەو فشاری گۆڕانکاریی و بەرەوپێشچوون بە جۆرەها شێوە بەکاردێنن و هەرگیز ویژدان و هزریان نافرۆشن بۆ بەهایەکی کەم و هەڵخەڵەتێن و ملدان بە ڕژێمی تۆتالیتاری و عەسکەرتاریی.
جێی خۆیەتی ئیتر بیر لەوە بکەینەوە واز لە تێڕوانینی نێرگزییەت بهێنین و بیر لە پاشەڕۆژی نەوەکانی داهاتوو بکەینەوەو بزانین کە مێژوو ڕەحم بە کەس ناکات، با هەڵوێستی حەقدۆستی و جوامێریی و مرۆڤدۆستانە نەگۆڕینەوە بە موچەیەك یان بەرژەوەندی و ئیمتیازێکی شەخسی و لەم پێناوەشدا بەرژەوەندی گشتی وەلانێین و ببینە بزمارێك بۆ تابووتی میللەتی مەزڵوم و بکەوینە بەرچەکوشکاریی دیکتاتۆران..
ئایا هەر کام لە ئێمە لە خۆی نەپرسیووە دەبێت هۆی چی بێت وا لەسەدەی 21دا کە جیهان بازی بەسەر دەوڵەت – نەتەوەدا ناوە، کەچی ئێمە هێشتا نەبووینەتە خاوەنی بوونی خۆمان؟ دڵنیام هۆکاری سەرەکی خودی خۆمانین و لەناو خۆشماندا کەسانێکی نووسەرو ئەدیب و هونەرمەندو هزرمەند ڕۆڵی زۆر کاریگەرییان هەیە، جا یان بە بارو ڕووی سلبیدا یان ئیجابیدا، ئەمەش خاڵێکی زۆر گرنگە بۆ لێفکرین و هەوڵ و خۆماندووکردن و خەباتکردن.
گەر نموونەی بەشی باشووری کوردستان بهێنینەوەو بەراوردی بکەین بە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاواو باکوور، ئەوا دەبینین گەر لەوان خراپتر نەبێت باشتر نییە، ڕۆژ دوای ڕۆژ دەسەڵاتی پۆلیسی باشوور پەرە بە تیرۆرکردنی ڕۆژنامەنووسان و ئازادیخواهان و کەسایەتیە دیاریەکانی ناو کۆمەڵگا دەدات، کە هاوڕای دەسەڵاتی دواکەوتووی ستەمکارانەی خۆی نین، نووسەران و خامە بەدەستان و سیاسەتمەدارە بێلایەنەکان کە تەنیا مەبەستیان خەمی میللەتە؛ دەبینین چۆن بەبەرچاوی خەڵکەوە لێیان دەدرێت و شاربەدەر دەکرێن، ئەمانەش لە ڕەفتارگەلێکی دیکتاتۆریی و ملهوڕیی و ستەمکارانە هیچی تر دەرناخات و نانوێنێت.
گەر هزرمەندان و خامەبەدەستان بیرنەکەنەوەو هەڵوێست وەرنەگرن و نەبنە یەك دەنگ دژی جەورو زوڵم، ئەوا دۆخەکە بەرەو خراپتر هەنگاو دەنێت ، زۆربەی چاودێران وایان دەبینی ڕۆشنبیرانی کورد هاودەنگ دەبن لە بەرپاکردنی دیموکراتی و مافەکانی مرۆڤ لە کوردستاندا، نەك بە پێچەوانەوە 2244 ڕۆشنبیر هەڵوێست لەبەرژەوەندی دەسەڵات

بنوێنن دژی بەرەی خەڵکی ستەمدیدەو ببنە بەهێزکردنی دیکتاتۆریی! گەورەترین نەنگی بۆ کەسی هۆشمەندو خامەبەدەست و هزرمەند حیزبی بوونە، کە دەیکاتە ئامێرێك بۆ بەرژەوەندی دەسەڵات و هەموو جوانی و داهێنانێکی لێ دادەماڵێت.
ئێستاش نەچووە بچێت؛ هەموو کەسێك دەتوانێت لە هەڵوێستە هەڵەکانی پێشووی پەشیمان بێتەوەو ویژدانی بە ئاگا بهێنێتەوەو چیدی خۆمان هەڵنەخەڵەتێنین بەوەی چەپڵە بۆ کاروکردارو کەسایەتیەك لێ بدەین کە خۆشمان باوەڕمان پێ نییە، با هیچ نەبێت لەگەڵ خۆماندا راست بکەین، چونکە ئەو کەسانەی خۆیان بە خامە بەدەست و ڕۆشنبیرو هزرمەند دادەنین زۆر تاوانبارترن لە کەسێکی ئاسایی و ناحاڵی، گەر بەرگری لە ستەمکارو دزو گەندەڵ و مافیاکان بکات، ئیتر کاتی ئەوە هاتووە هەمووان ببنە دەنگێکی (نەخێر)ی مەزن بە رووی دیکتاتۆرەکان و ستەمەکانی هەموو بەشەکانی کوردستان، بە هەڵوێست وەرگرتن و هاتنە ناو جەماوەرو کۆبوونەوەو دامەزراندنی بەرەی کەسانی هۆشیاری ناو کۆمەڵگا، ئەوانەی خۆیان داماڵیوە لە خزمەتکردنی حیزبایەتی و گیرفانیان و مانەوەی مەسئولە مافیاکان، تکاتان لێ دەکەین لە دەرەوەو ناوەوەی کوردستان وەرن بەدەم ئەم داواکاریەوەو هەر یەك لە ئێوە دێسۆزانە خۆی بە خاوەنی ئەم بیروبۆچوونە بزانێت و شێلگیرانە خەباتی بۆ بکات و با هەموو لەدەوری یەك کۆبینەوە پێش ئەوەی دەسەڵاتە ملهوڕەکان هێندە بەهێز بن ، بە یەکجاری دەنگی ڕۆشنبیران و داهێنان و هونەرمەندان لە بوون بسڕنەوەو پنتێك بۆ ئازادی نەهێڵنەوە هونەرمەندان خەونەکانی خۆیانی تێدا بنووسێتەوە.
بـــروا بکـــەن ئەمـــە یەکـــەم هەنگـــاوی راســـتەقینەی گۆڕانکـــاری و بەرەوپێشچوون و هوشیاربونەوەیە، ئیدی جیدی با کات نەکوژین و لە خەونە ڕۆمانسیەکانمان بێدار بینەوە..
بڕوخێت نەفامی، بژی مەعریفە